

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till: ju.L4@regeringskansliet.se

Ju2025/00915

Betänkandet SOU 2025:42 Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar

Inledning

Förvaltningsrätten i Stockholm lämnar följande synpunkter på förslagen och bedömningarna i betänkandet.

Förvaltningsrätten ställer sig bakom bedömningen att det finns behov av att stärka säkerhetsskyddet och i huvudsak de förslag som lämnas i betänkandet. Domstolen har dock följande synpunkter.

Nya bestämmelser om åtgärder vid fara i dröjsmål (kapitel 6)

Inledning

I domstolens mål som rör säkerhetsskyddslagen förekommer regelmässigt säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det ställer höga krav på domstolen, inte minst ur informationssäkerhetsperspektiv. Det sätt på vilket målen i dag hanteras på domstolen medför andra handläggningsrutiner och därmed också ofta längre handläggningstider än vad som är normalt för de flesta andra måltyper som handläggs i domstolen. Även om de mål som domstolen hittills har hanterat enligt säkerhetsskyddslagen till antalet har varit relativt få tar dessa mål mycket tid och resurser i anspråk.

Utredningen bedömer att beslut om tvångsåtgärder kommer att bli mycket ovanliga och att eventuella kostnadsökningar endast kommer att bli marginella. Förvaltningsrätten anser dock – mot bakgrund av att målen är tids- och resurskrävande – att även ett mindre antal ytterligare mål kan få både praktiska och ekonomiska konsekvenser för domstolen.

Synpunkter på lagförslagen

Domstolens synpunkter gäller det föreslagna skyndsamhetskravet i 6 kap. 18 § när det gäller interimistiska förelägganden och tvångsåtgärder samt förslaget i 6 kap. 14 § att förvaltningsrätten ska ompröva besluten om tvångsåtgärder var sjätte vecka. Dessa två förslag innebär, givet befintliga resurser, oproportionella utmaningar för domstolen när det gäller hanteringen av målen enligt de tidsfrister som föreslås av utredningen.

Förvaltningsrätten anser att de nya reglerna för handläggning av mål avseende tvångsåtgärder och interimistiska åtgärder bör utformas på samma sätt som bestämmelserna i 46 kapitlet skatteförfarandelagen (2011:1244). De bestämmelserna innehåller inga uttryckliga skyndsamhetskrav för domstolens handläggning.

Mål om bevis- och betalningssäkring inom skatteförfarandet hanteras med förtur på domstolen och hanteringen sker enligt upparbetade och väl fungerande rutiner. Dessa förfaranden och rutiner gäller även för mål enligt de nyligen införda reglerna om tvångsåtgärder enligt 108 kap. socialförsäkringsbalken (2010:110). Även interimistiska beslut hanteras generellt med förtur på domstolen. En liknande ordning för interimistiska förelägganden och tvångsåtgärder enligt säkerhetsskyddslagen lämpar sig enligt domstolens mening bättre än de förslagna reglerna.

Domstolen ifrågasätter därför om det är nödvändigt med ett uttryckligt skyndsamhetskrav för domstolens prövning av interimistiska förelägganden och tvångsåtgärder.

Förvaltningsrätten ställer sig slutligen frågande till om det över huvud taget är en lämplig och effektiv ordning med en mycket kort tidsfrist för domstolens omprövning enligt förslaget till 6 kap. 14 §. Hantering och delgivning i mål enligt säkerhetsskyddslagen är som ovan nämnts mer tidskrävande och otymplig med hänsyn till de säkerhetsåtgärder dessa mål kräver. En tidsfrist på sex veckor är betydligt kortare än vad som gäller tvångsåtgärder enligt skattelagstiftningen. Tidsfristen kan jämföras med den ordning som gäller för beslut om bevissäkring som gäller i sex månader (jfr 46 kap. 14 § skatteförfarandelagen). Om det finns särskilda skäl får förvaltningsrätten på ansökan av Skatteverket förlänga tidsfristen med tre månader i taget. Enligt domstolens mening är de tidsfristerna tillräckliga och lämpliga även för beslut enligt säkerhetsskyddslagen. Domstolen kan inte se att det finns några bärande skäl att ha en avvikande ordning för omprövning av beslut om tvångsåtgärder enligt säkerhetsskyddslagen.

En mer ändamålsenlig och effektiv registerkontroll (kapitel 7)

Inledning

Förvaltningsrätten ställer sig bakom förslagen om att registerkontrollen ska utökas till att omfatta fler register och uppgifter samt att uppgifterna ska få hämtas vid registerkontroll för samtliga tre säkerhetsklasser och vid registerkontroll utan föregående placering i säkerhetsklass (avsnitt 7.5). Domstolen är vidare positiv till att uppgifter som behandlas hos Polismyndigheten, som i dag enbart får hämtas in vid registerkontroll för säkerhetsklass 1 och 2, ska få hämtas in för samtliga säkerhetsklasser och vid registerkontroll utan föregående placering i säkerhetsklass (avsnitt 7.6). Domstolen är även positiv till förslaget om att registerkontroll avseende närstående till prövade i säkerhetsklass 1 och 2 ska utvidgas på motsvarande sätt (avsnitt 7.7). De föreslagna ändringarna bidrar till en mer ändamålsenlig och effektiv registerkontroll samt i förlängningen ett starkare skydd för Sveriges säkerhet.

Förvaltningsrätten vill därutöver lämna följande synpunkter.

Registerkontroll för närstående till den prövade (avsnitt 7.7)

De föreslagna ändringarna innebär ett omfattande intrång i den personliga integriteten. Som utredningen anger måste det anses särskilt integritetskränkande att kontrollera och lämna ut uppgifter om någon som inte är föremål för prövningen. Trots detta har utredningen inte lämnat något förslag på krav på samtycke från närstående. Utredningen gör bedömningen att det är problematiskt att låta den prövades närstående få inflytande över den prövades anställning. Mot bakgrund av den markanta utvidgningen av registerkontrollen som föreslås är förvaltningsrätten tveksam till om det angivna skälet är tillräckligt för att inte uppställa ett krav på samtycke från närstående. Domstolen anser att frågan bör bli föremål för ytterligare överväganden i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Vissa säkerhetsprövningsbeslut ska anmälas till Säkerhetspolisen (avsnitt 7.8)

Förvaltningsrätten ställer sig bakom förslaget om att säkerhetsprövningsbeslut som fattas efter omprövning under pågående deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, och som innebär att en person bedöms opålitlig från säkerhetssynpunkt, ska anmälas till Säkerhetspolisen. Även det förslaget bidrar till en effektivare registerkontroll.

Domstolen anser i likhet med utredningen att även beslut som innebär ett negativt utfall vid inledande säkerhetsprövningar kan innehålla uppgifter som är av betydelse för framtida säkerhetsprövningar. Utredningen har valt att inte låta sådana beslut omfattas av den föreslagna anmälningsskyldigheten, detta med hänsyn till att de besluten ofta fattas på ett mer begränsat underlag. Det kan dock finnas situationer där det är uppenbart att en person aktivt söker sig till säkerhetskänslig verksamhet och där underlaget är tillräckligt. Enligt domstolens mening finns det anledning att ytterligare överväga om det i sådana undantagsfall bör finnas en möjlighet för verksamhetsutövare att anmäla beslut vid inledande säkerhetsprövningar till Säkerhetspolisen.

I den föreslagna bestämmelsen 3 kap. 4 e § om anmälningsskyldighet anges att den som ansvarar för säkerhetsprövningen ska underrätta Säkerhetspolisen om "resultatet av säkerhetsprövningen och de omständigheter som har legat till grund för bedömningen". Enligt författningskommentaren ska anmälan "förutom själva beslutet också innehålla en redogörelse för de omständigheter som har legat till grund för bedömningen". Underlåtenhet att göra en anmälan föreslås kunna leda till en sanktionsavgift. Mot den bakgrunden är det särskilt angeläget att det är tydligt vad som förväntas av verksamhetsutövaren. Det bör därför övervägas om den mer precisa formuleringen i författningskommentaren ska användas i bestämmelsen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (kapitel 8)

Utredningen har gjort bedömningen att det är absolut nödvändigt och proportionerligt att låta de föreslagna ändringarna i 3 kap. 13 och 14 §§ gälla direkt för anställningar och andra deltaganden som har påbörjats vid ikraftträdandet. Det innebär att redan säkerhetsprövade personer inte får möjlighet att samtycka till eller avstå från kontrollen. Förvaltningsrätten konstaterar att de föreslagna ändringarna innebär en mer omfattande

kartläggning och övervakning av enskilda än nuvarande ordning och att de medför ett betydande intrång i den personliga integriteten. Ett sådant intrång står i strid med grundlagsskyddet i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen om det sker utan samtycke. Även om den föreslagna utvidgningen av registerkontrollen motiveras av ett synnerligen starkt allmänintresse är det tveksamt om vikten av att ändringarna får genomslag direkt väger så tungt att den föreslagna övergångsbestämmelsen är proportionerlig. Det finns anledning att överväga frågan ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Förvaltningsrätten ställer sig även frågande till om alla de tekniska och praktiska lösningar som behövs för informationsöverföringen från de olika myndigheterna till Säkerhetspolisen kommer att vara på plats till den 1 juli 2026. Vidare kan det konstateras att det i betänkandet anges att förslagen medför ett eventuellt behov av ytterligare följdändringar i andra författningar som utredningen inte har haft i uppdrag att utreda (avsnitt 7.10). Det finns därför skäl att överväga om datumet för ikraftträdandet bör senareläggas.

Behov av utredning i ett sammanhang

Förvaltningsrätten instämmer i att det bör göras en översyn av hela säkerhetsprövningsförfarandet (avsnitt 7.4.3). Utredningen anger att registerkontrollernas effektivitet till stor del påverkas av regleringen om utlämnande av uppgifter (relevansbedömningen) och utformningen av förfarandet i dess helhet, framför allt det faktum att flera aktörer är inblandade. Förvaltningsrätten delar uppfattningen att det vid en översyn finns anledning att överväga om inte en och samma aktör, t.ex. en klareringsmyndighet, bör utföra alla moment som ingår i säkerhetsprövningen.

I sammanhanget kan också följande noteras. Förvaltningsrätten har nyligen yttrat sig över betänkandet Säkerhetsprövningar - nya regler (SOU 2024:88). I betänkandet lämnades bl.a. förslag om att en särskild nämnd ska pröva överklaganden av vissa säkerhetsprövningsbeslut. Domstolen avstyrkte att gå vidare med förslaget innan samtliga frågor om överklagandemöjligheten som sådan och processen har utretts i ett sammanhang.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Eva-Lotta Hedin efter föredragning av specialistföredraganden Hugo Leifman och administrativa fiskalen Lovisa Tidman. I beredningen har även samordnande chefsrådmannen Maria Eka, administrativa direktören Åsa Widmark, rådmannen Christoffer Andersson Calafatis och säkerhetschefen Marie Arremo deltagit.

Eva-Lotta Hedin

Hugo Leifman

Lovisa Tidman